

โรงเรียนเอกชน

คำที่ใช้ในอดีต :โรงเรียนราษฎร (Public School)

พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พุทธศักราช 2525 ให้นิยาม “โรงเรียนเอกชน” ไว้ดังนี้ “โรงเรียนเอกชน ได้แก่สถานศึกษาหรือสถานที่ที่บุคคลจัดการให้การศึกษาในระดับที่ต่ำกว่าปริญญาตรีแก่นักเรียนทุกผลัดรวมกันเกินเจ็ดคนขึ้นไป”

ส่วนพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร พุทธศักราช 2461 ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติเกี่ยวกับโรงเรียนของเอกชนฉบับแรกในประวัติศาสตร์การศึกษาไทย ได้ให้นิยาม “โรงเรียนราษฎร” ว่า “โรงเรียนราษฎรคือสถานที่อันเอกชนคนใดคนหนึ่งให้การศึกษาแก่นักเรียน”

ในปัจจุบัน การศึกษาซึ่งจัดโดยเอกชนนั้นมีการดำเนินการกว้างขวางมาก, จะเห็นอย่างชัดเจนตั้งแต่ พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา, แผนการศึกษาแห่งชาติซึ่งประกาศใช้ในขณะนั้นกล่าวไว้ในข้อ 23 ว่า “การจัดให้มีสถานศึกษานั้น รัฐใช้วิธีแบ่งแรงคือ รัฐจัดให้เองบ้าง และส่งเสริมให้คณะหรือเอกชนจัดบ้าง”

โรงเรียนราษฎรในประเทศไทยเริ่มมีมาแล้วตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช “โรงเรียนราษฎร” ที่ว่านั้น ได้จัดตั้งโดยคณะมิชชันนารีผู้เผยแพร่วิสัยศาสนา ซึ่งมีทั้งนิกายโรมันคาทอลิก และนิกายโปรเตสแตนต์ ในสมัยกรุงศรีอยุธยา คณะมิชชันนารีนิกายโรมันคาทอลิกชาวฝรั่งเศสเป็นผู้จัดตั้งขึ้นก่อน...ชื่อเก่าว่ามีหลายโรงเรียน เพราะปรากฏหลักฐานอยู่ในที่ต่าง ๆ มากแห่งด้วยกัน....คนสำคัญคนหนึ่งซึ่งมีบทบาทในเรื่องนี้คือ เจ้าพระยาวิชาเยนทร์ (Constantine Falcon) สมุหนายกในเวลานั้น ปรากฏอยู่ในเรื่อง ฝรั่งเศสเกี่ยวข้องกับไทยในสมัยพระนารายณ์ ซึ่งมองซิเออร์ ลังเอร์ เป็นผู้แต่งอยู่ในประชุมพงศาวดารภาคที่ 27 มีความแจ่มอยู่ในตอนหนึ่งดังนี้

การที่ฟอลคอนได้ทำให้แก่พวกฝรั่งเศสนั้น คือได้จัดสร้างวัดเข้าวัดให้ทั้งหนึ่ง วัดเล็ก ๆ หลายหลัง ได้สร้างโรงเรียนหลายหลัง สร้างหอส่งดาวอย่างแบบที่กรุงปักกิ่งหลังหนึ่ง ได้ชักนำให้บุตรหลานของขุนนางข้าราชการไปเข้าเรียนที่ฝรั่งเศส และได้เป็นผู้นำให้ชาวฝรั่งเศสได้เข้ามาพระเจ้าแผ่นดินได้

จากจดหมายเหตุของบาทหลวงเดอซัวซี ซึ่งได้เข้ามาพร้อมกับเซอร์วาเลียเออโซมอนด์ ราชทูตฝรั่งเศสคนแรกที่ได้เข้ามาเจริญทางพระราชไมตรีกับเมืองไทยเมื่อ พ.ศ. 2228 ในแผ่นดินนั้น ได้ออกชื่อโรงเรียนของคณะบาทหลวงไว้หลายแห่ง และเท่าที่รวบรวมได้มี 3 ชื่อด้วยกัน คือโรงเรียนศรีอยุธยา โรงเรียนมัธยมฝรั่งเศส และโรงเรียนสามเณร...

โรงเรียนราษฎรที่มีชื่อนักเรียนชาวฝรั่งเศสตั้งขึ้นในสมัยนั้น ได้เจริญก้าวหน้ามากถึงกับสามารถส่งนักเรียนบางคนออกไปศึกษาในประเทศฝรั่งเศสคือ ครั้งแรก พ.ศ. 2226 ส่งไปพร้อมกับคณะทูต ซึ่งเดินทางไปเจริญสัมพันธไมตรีกับฝรั่งเศสจำนวน 6 คน พ.ศ. 2228 ส่งไป 12 คน และ พ.ศ. 2230 ส่งไปอีก 3 คน

“โรงเรียนราษฎรแห่งแรกในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์” ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2395 โดยหม่อมมัทศุน (Mrs. Mattoon) เข้าไปยื่นกถัน, ตั้งอยู่ในหมู่บ้านคนมอญ แรกตั้งมีนักเรียนเพียง 8 คน และต้องให้ข้าจ้างนักเรียนเหล่านั้นมาเรียนวันละ 1 เดือน (12 สดางค์), เพราะคนไทยยังไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาเลย โรงเรียนแห่งนี้สอนด้วยภาษาไทย หลังจากนั้นอีก 17 วัน, โรงเรียนของคณะมิชชันนารีอีกแห่งหนึ่งก็ได้เปิดขึ้นที่ข้างวัดอรุณราชวราราม, อยู่ในบริเวณที่ดินของคณะมิชชันนารีซึ่งได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในครั้งนั้น โรงเรียนที่เปิดขึ้นใหม่นี้เป็นโรงเรียนประจำสำหรับเด็กจีน, สอนด้วยภาษาจีน, มีครูเป็นจีน ชื่อ จีนแสกถึง กิวเซียน (Sinsae

โรงเรียนราษฎรซึ่งจัดตั้งโดยคนไทยโรงเรียนแรกคือ **โรงเรียนบำรุงวิชา** ตั้งขึ้นเมื่อพ.ศ. 2442 ณ วังของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเทววงศ์วโรปการ ถนนสีทอง โดยมีนางบุญเกิด ปาจิณพทักษ์เป็นผู้ก่อตั้ง ต่อมาเมื่อมีนักเรียนมากขึ้นจึงย้ายไปตั้งที่ถนนบูรณศิริ หน้าวัดศิริอัมมาลัย และอนันนามบัญญัติข้างวัดมกุฏกษัตริยาราม ตามลำดับ จนกระทั่ง พ.ศ. 2448 จึงได้จดทะเบียนอยู่ในความดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนแห่งนี้ได้เลิกกิจการไปเมื่อ พ.ศ. 2468

โรงเรียนราษฎรอีกโรงเรียนหนึ่งซึ่งตั้งขึ้นในเวลาใกล้เคียงกัน คือ **โรงเรียนราชินี** จัดตั้งขึ้นในพ.ศ. 2446 ผู้ทรงก่อตั้งคือ สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ 5 พระองค์ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ในการดำเนินกิจการในโรงเรียนทั้งสิ้น โรงเรียนราชินีจัดเป็นโรงเรียนราษฎรสตรีแห่งแรกของเมืองไทยที่ได้จัดสอนวิชาการช่างสตรีอันทันสมัยแบบต่างประเทศ ครั้งแรกโรงเรียนนี้ตั้งอยู่ที่ตึกแถวมุมถนนอัมฤงค์และถนนจักรเพชร ตำบลปากคลองตลาด ต่อมาย้ายไปตั้งอยู่ที่ตึกริมแม่น้ำเจ้าพระยา ถนนพระอาทิตย์ ซึ่งเรียกกันว่า **วังท่าช้าง** ครั้น พ.ศ. 2449 จึงย้ายมาตั้งบริเวณที่ตั้งเคยเป็น **โรงเรียนสุนันทาลัย** และดำเนินการมาจนปัจจุบัน

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น โรงเรียนที่เอกชนตั้งขึ้นเรียกกันว่า **โรงเรียนเขลยศักดิ์** และถ้าหากว่าโรงเรียนเขลยศักดิ์โรงเรียนใดสอนภาษาต่างประเทศด้วย เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน หรือภาษาอื่นก็เรียกว่า **โรงเรียนวิเศษเขลยศักดิ์**

พ.ศ. 2441 ได้จัดแบ่งโรงเรียนเขลยศักดิ์ออกเป็น 2 ประเภท คือ โรงเรียนเขลยศักดิ์ในบำรุงและโรงเรียนเขลยศักดิ์นอกบำรุง

เพื่อให้การดำเนินงานโรงเรียนของเอกชนเป็นไปตามระเบียบแบบแผนอันดี และเป็นภาระของโรงเรียนราษฎรด้วย พ.ศ. 2436 ได้มีการจดทะเบียนโรงเรียนราษฎรเป็นครั้งแรกคือ ให้โรงเรียนของเอกชนที่สอนเล็กตั้งแต่ 10 คน

ขึ้นไป มาจดทะเบียนไว้กับกระทรวงธรรมการ

พ.ศ. 2461 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎรขึ้นเป็นครั้งแรก เรียกว่า **พ.ร.บ. โรงเรียนราษฎร พุทธศักราช 2461** และตามพระราชบัญญัตินี้เอง ได้เรียกโรงเรียนที่เอกชนตั้งขึ้น หรือโรงเรียนเขลยศักดิ์ว่า **"โรงเรียนราษฎร"**

พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร ได้รับการปรับปรุงหลายครั้ง ทั้งนี้เพื่อความเหมาะสมกับงานราชการ ครั้งหลังสุด เรียกว่า **พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พุทธศักราช 2525** ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่ม ๑๑ ตอนที่ 116 วันที่ 19 สิงหาคม 2525

อนึ่ง กระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีการรับรองวิทยฐานะโรงเรียนราษฎร โดยมีคณะกรรมการชุดหนึ่งพิจารณาว่าโรงเรียนราษฎรโรงเรียนใดมีมาตรฐานตามที่กระทรวงกำหนด กระทรวงจะออกใบรับรองวิทยฐานะให้ นับได้ว่าเป็นวิธีการยกระดับมาตรฐานโรงเรียนราษฎรได้วิธีหนึ่ง

ในขณะที่รัฐจำเป็นต้องจัดการศึกษาโดยใช้วิธีแบ่งแรงคือ รัฐจัดบ้าง เอกชนช่วยจัดบ้าง ดังได้กล่าวข้างต้น รัฐจึงต้องส่งเสริมโรงเรียนราษฎรตามสมควร ดังปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ข้อ 44 ว่า รัฐจะต้อง "ส่งเสริมสถานศึกษาเอกชนให้มีความคล่องตัวในการบริหารและการพัฒนาวิชาการภายในขอบเขตแห่งกฎหมาย" และในหมวด 5 พ.ร.บ. โรงเรียนเอกชน พุทธศักราช 2525 ได้กล่าวถึงการอุดหนุน ส่งเสริม และช่วยเหลือโรงเรียน ครูใหญ่และครู ไว้ดังต่อไปนี้

มาตรา 64 การอุดหนุนและส่งเสริมโรงเรียน ให้กระทำดังต่อไปนี้

1. จัดส่งครูไปช่วยสอนในโรงเรียน
2. ให้อุปกรณ์การศึกษา
3. ให้อุปกรณ์ทุน
4. ให้เช่าทรัพย์สินของกระทรวงศึกษาธิการ

“โรงเรียนราษฎร์ฝ่ายสตรีแห่งแรกที่ตั้งขึ้นในเมืองไทยนั้น หลายท่านเข้าใจว่าเป็น โรงเรียนกุลสตรีวังหลัง ซึ่งกลายมาเป็น **โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย** ในปัจจุบัน แต่มีหลักฐานหลายแห่งยืนยันว่าที่ภูกัน **โรงเรียนการช่างสตรี** ซึ่ง **มิสซิส เอส.จี. แมคฟาร์แลนด์** เป็นผู้ตั้งขึ้นที่จังหวัดเพชรบุรี แล้วต่อมากลายเป็น **โรงเรียนอรุณประดิษฐ์**...เป็นโรงเรียนราษฎร์สตรีแห่งแรกในประเทศไทย โรงเรียนแห่งนี้ตั้งขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2408”

โรงเรียนกุลสตรีวังหลัง เริ่มดำเนินการครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2417 บริเวณที่ตั้งคือที่ตั้งซึ่งเป็นโรงพยาบาลศิริราชปัจจุบัน สมัยนั้นคือ ตำบลวังหลัง

โรงเรียนราษฎร์ จัดตั้งขึ้นโดยคณะสอนศาสนาในสมัยนั้นมีบทบาททางการศึกษาอย่างมาก กล่าวกันว่าโรงเรียนกุลสตรีวังหลังเป็นแหล่งที่ผลิตบุคลากรที่ออกไปเป็นครูในโรงเรียนทั้งของรัฐบาลและเอกชนจำนวนมาก

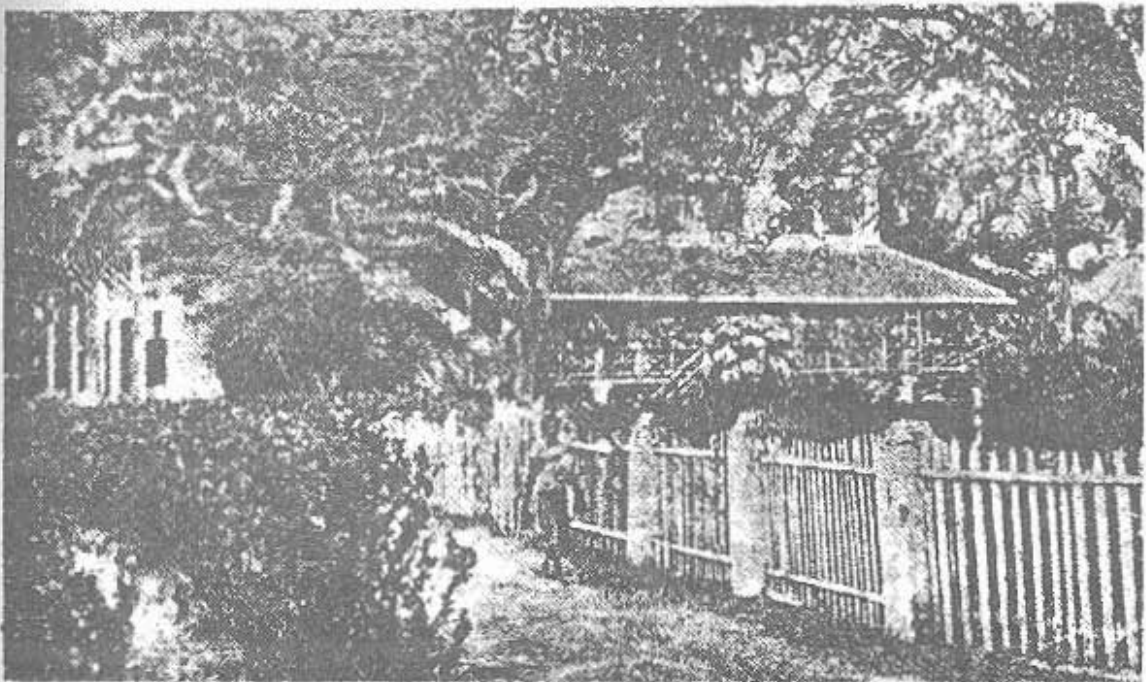
Ki-eng Qua Seon), เป็นคนจีนในประเทศไทยที่ทำหน้าที่ช่วยหมอมัตตุนในคริสตจักรเพรสไบทีเรียนกรุงเทพฯ มาก่อน....โรงเรียนนี้นับเป็นโรงเรียนประจำแห่งแรกในประเทศไทย”

พ.ศ. 2400 โรงเรียนแห่งนี้ย้ายไปตั้งที่ใหม่ มีบริเวณกว้างขวางกว่าเดิม อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ที่ตำบลสัมพันธบุรี

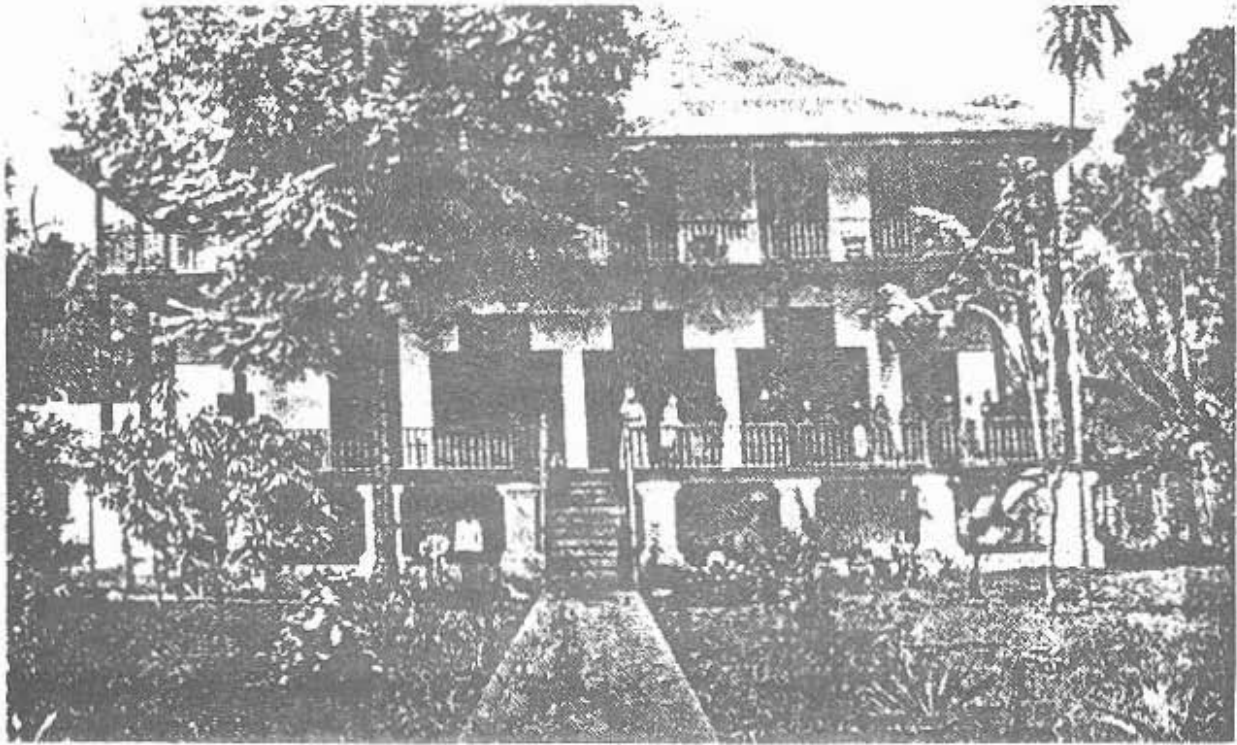
พ.ศ. 2431 ตั้งโรงเรียนคริสเตียนไฮสกูล (Christian High School) ชั้นที่ภูเก็ต ซึ่งต่อมาได้รวมกับโรงเรียนที่สมุทร เรียกรวมใหม่ว่า **สำหรับออยคริสเตียนไฮสกูล**

พ.ศ. 2443 ย้ายมาสร้างใหม่ที่ถนนประมวล ตำบลสี่ลม และย้ายมาอยู่ในที่ใหม่ทั้งหมดเมื่อพ.ศ. 2446

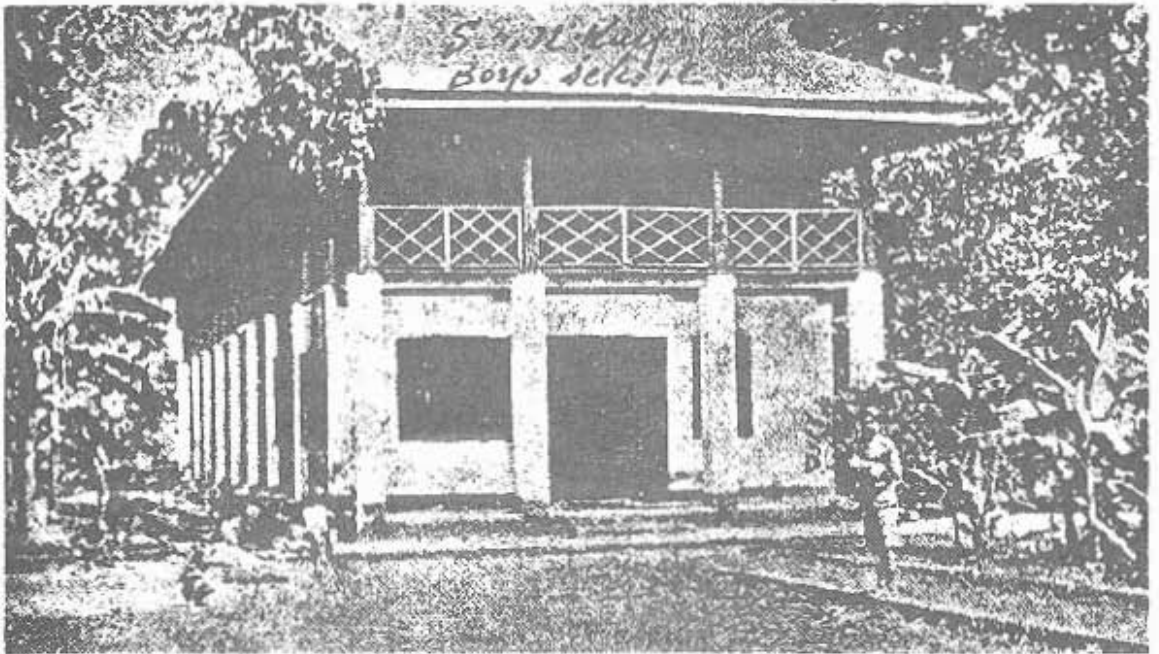
จนถึง พ.ศ. 2458 จึงเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัยอย่างในปัจจุบัน

โรงเรียน อรุณประดิษฐ์ จังหวัดเพชรบุรี
โรงเรียนราษฎร์สตรีแห่งแรก

โรงเรียน กุศลตรีวังหลัง

โรงเรียน สำหรับบอยคริสเตียนไอศกุล

5. อุดหนุนและส่งเสริมด้วยประการอื่น
มาตรา 85 การส่งเสริมและช่วยเหลือครูใหญ่และครู
ให้กระทำได้อีกต่อไปนี้

1. ให้การอบรมทางวิชาการ
2. ให้เงินสงเคราะห์ตามส่วนที่รัฐบาลจัดสรรไว้ใน
กองทุนสงเคราะห์

3. ให้เงินสมทบเงินเดือน หรือค่าครองชีพ

4. ส่งเสริมและช่วยเหลือด้วยประการอื่น
การอุดหนุน ส่งเสริม และช่วยเหลือโรงเรียน ครูใหญ่
และครู ดังกล่าวข้างต้นนั้น จะต้องเป็นไปตามระเบียบที่
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการกำหนด

วรวิทย์ วสันตรากร

บรรณานุกรม

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520

พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พุทธศักราช 2461

พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พุทธศักราช 2525

เสถียร สุกใสภณ ประวัติการโรงเรียนราษฎร์ในเมืองไทย สมาคมครูโรงเรียนราษฎร์
แห่งประเทศไทย, 2514